

ОӘК 378.14

**ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІ
ДАМУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ**

Баян Калиева

b.kaliyeva@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің магистранты,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж.Қ.Жалғасбекова

Аңдатпа: мақалада білім беру жүйесіндегі қазіргі қоғамның барлық тіршілік әрекетін цифрландыруға байланысты (және бірінші кезекте,оның ең қарқынды дамып келе жатқан бөлігінде – қашықтықтан оқыту) үздіксіз білім беру жүйесінде жаңа мүмкіндіктер ашуда тек қана сандық емес, сонымен қатар сапалық өзгерістер де пайда бола бастайтындығы туралы болжамдар ұсынылады. Мақала білім берудің үздіксіздігін қамтамасыз ететін ресурстардың бірі ретінде қашықтықтан оқытуды дамытудың негізгі

кезеңдері мен трендтерін талдауға арналған; онда негізгі белгілер анықталады, электрондық, желілік оқытудың артықшылықтары мен тәуекелдері белгіленеді.

Түйін сөздер: қашықтықтан оқыту, үздіксіз және цифрлық білім беру, даму кезеңдері мен тәуекелдері, Moodle қашықтықтан оқыту ортасы, ақпараттық ресурстар.

Шетелде электронды оқытуды енгізу ақпараттандырумен байланысты білім беру процесін, мәдениетаралық және пәнаралық интеграцияны, сондай-ақ үздіксіз, ашық ақпараттық қоғамның негізін құрайтын білім. Процестер деректердің әсерінен жаңа білім беру практикасына қажеттілік туындайды. Бұл білім беру мәні мен оның сыртқы формаларының өзгеруіне алып келеді. Өмірдің осы кезеңінде адам ол белгілі бір білім көлеміне ғана емес, сонымен бірге оқуға да: туындаған мәселелерді шешу үшін қажетті ақпаратты іздеуге және табуға, әртүрлі ақпарат көздерін пайдаланға, қарқынды дамып келе жатқан әлемде өз құзыретіңіздің шеңберін кеңейтуге, өзіңізді үздіксіз дамытуға қабілетті болуы керек.

Осылайша, жалпыға бірдей ақпараттандыру, цифрландыру, адам өмірінің барлық салаларын роботтандыру және жасанды интеллект құру, бір жағынан, адам іс-әрекетінің күрделілігін айтарлықтай төмендетуді қамтамасыз етеді, ал екінші жағынан, еңбек нарығында репродуктивті мамандықтар, құзыреттер мен функциялар құнсызданады, бұл дегеніміз, әр адам үшін қазіргі заманғы білім беру жүйесі өзінің қабілеттері мен құзыреттерін жан-жақты және тиімді дамытудың формалары мен әдістерін үнемі жасап отыруы керек, бұл оның артықшылықтары мен бәсекеге қабілеттілігін тек басқа адамдармен ғана емес, сонымен бірге жасанды интеллект, технологиялық, ақпараттық, роботтандырылған жүйелер және цифрлық мүмкіндіктерімен де қамтамасыз етеді.

Соңғы уақытта білім беру қызметтеріне өсіп келе жатқан сұранысты қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін үздіксіз білім беруді дамыту ресурсы (электронды оқыту) - көмекшілердің бірі болып табылады. Айта кету керек, көптеген білім беру мекемелерінде электронды оқыту оқу процесінде лайықты орын алады. Электронды оқыту қашықтықтан оқытудың автоматтандырылған жүйесін пайдалана отырып жүзеге асырылады (мысалы, «Электрондық университет», «Moodle», «Прометей», «Доцент», WebTutor және тағы басқалар), ақпараттық және оқу-әдістемелік құралдарға қолжетімділікті ұйымдастыруға мүмкіндік береді, оқу процесін үздіксіз интернет қолдауды жүзеге асыру үшін түрлі ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, жанама коммуникацияларды жүзеге асырады [1].

Қашықтықтан оқытудың даму кезеңдері. Қазіргі заманғы білім беруді цифрландыру процестерін өрістетудегі және оны бұрын-соңды болмаған мүмкіндіктерді дамыту ресурсына айналдырудағы локомотивтік бағыт адамның өмір бойы үздіксіз білім алуы терең тарихи тамыры бар қашықтықтан білім алуға айналады.

Көптеген тарихшылар ресми түрде мойындайды, қашықтықтан білім беруді дамытудың *бірінші кезеңі* XIX ғасырдың ортасынан басталады. Еуропа елдерінде. Сонымен, 1836 жылы Лондон университеті Біріккен Корольдікте құрылды. Оның жарғысы басқа қалалардағы студенттерге, егер олар бұрын басқа аккредиттелген жоғары оқу орындарында оқыған болса, емтихан тапсыруға мүмкіндік берді. Осылайша, негіздер қаланды және қашықтықтан жоғары білім алу мүмкіндігі жаңартылды.

Екінші кезеңде қашықтықтан оқытуға арналған баспа оқулықтары радио және теледидар арналары арқылы жеткізілуі мүмкін аудио және бейне жазбалармен толықтырыла бастады. Оқу құралдарын шығарумен, аудиториялық сабақтармен және емтихандық бақылаумен біріктірілген теледидар мен радио курстары XX ғасырдың ортасында танымал болды. Тәлімгерлер мен студенттер арасындағы екі жақты өзара іс-қимыл хат алмасу, бетпелі кеңес беру және тұрғылықты жері бойынша қысқа мерзімді курстар арқылы жүзеге асырылды.

Үшінші кезең компьютерлік және ақпараттық-цифрлық технологиялардың белсенді дамуымен байланысты. Олардың негізінде телеконференциялар, анимация және мультимедиа

көмегімен электронды пошта арқылы қашықтықтан оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік туды. Интернет пен телекоммуникацияның желілік ресурстары оқытушы – білім алушының екі жақты өзара іс - қимылын ғана емес, сонымен қатар көпжақты: оқытушы-білім алушылардың бір-бірімен ғана емес, сондай –ақ бір-бірімен де, синхронды немесе асинхронды режимде де өзара әрекеттесуін жүзеге асыруға мүмкіндік берді.

Электрондық үздіксіз білім беруді дамытудың келесі *төртінші кезеңінің* басталуы «жаппай ашық онлайн курстар» технологиясын әзірлеумен және іске асырумен байланысты. Келесі белгілер соңғы буынның электронды үздіксіз білімінің тән белгілері болып саналады: қашықтықтан оқыту курстары, қатысушылардың шексіз санына арналған, интернет арқылы материалдарға ашық қол жетімді, автоматты тестілеуді белсенді қолданады және білім алушылардың өзара әрекеттестігі, соның ішінде олардың өзара бағалауы оларда күшейтілген рөл атқарады.

Қашықтықтан білім беру тәуекелдері. Ғаламдық Интернет желісі арқылы электронды қашықтықтан оқытудың сөзсіз артықшылықтарынан басқа, оған әдетте оның келесі артықшылықтары кіреді[2]:

- күндізгі курстарға бару кезінде көліктік және өзге де ілеспе шығыстарға арналған шығындарды үнемдеу есебінен экономикалық пайда;
- оқу ресурстарына жылдам қол жеткізу есебінен студенттердің де, оқытушылардың да уақытын үнемдеу;
- білім беру қызметін кез келген жерде және кез келген уақытта жаһандық желі арқылы алу, яғни оқу процесін білім алушының қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне барынша бейімдеу мүмкіндігі;
- көптеген деректер базасы мен білім беру ресурстарының, түрлі әдістемелік құралдар мен оқу материалдарының болуы;
- негізгі жұмыс орнынан және қызметтен қол үзбей білім алуы;
- студенттердің өзіндік жұмыс дағдыларын дамыту;
- бір уақытта бірнеше білім беру бағдарламалары бойынша оқу мүмкіндігі;
- ең кәсіби оқытушыларды пайдалану мүмкіндігі интерактивті оқу үрдісінде;
- электрондық-желілік оқыту технологияларының икемділігі оқу процесінде даралау және саралау тәсілдерін барынша пайдалану мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Оның жағымсыз жақтары да бар. Қашықтықтан білім берудің басты кемшілігі-бұл мұғалім мен студент арасындағы тікелей байланысты білдірмейді. Бұл келесі проблемаларды тудырады:

- материалды тікелей және тұтас қабылдаудың болмауы;
- қарым-қатынас пен бірлескен ойлау қабілетінің төмендеуі.

Қазіргі уақытта отандық электронды үздіксіз білім беру жүйесінің басты кемшілігі-жақсы электронды мазмұнның жетіспеушілігі. Оның құрылуы үлкен қаржылық және еңбек шығындарымен байланысты. Сонымен бірге, қашықтықтан-электронды білім беру тәуекелдерінің барлық көрсетілген аймақтары үздіксіз білім беру идеялары мен қағидаттарын одан әрі дамыту ресурсы ретінде оның келешектілігін төмендетпейді.

Жақын болашақта қашықтықтан білім беруді дамыту біздің көзқарасымыз бойынша, оқытудың техникалық және технологиялық құралдары мен нысандарын, сондай-ақ негіздері мен қағидаттары қашықтықтан білім берудің төртінші кезеңінде әзірленген білім берудің әдістемелік-дидактикалық контентін одан әрі жетілдірумен байланысты болады.

Қашықтықтан білім беруді дамыту жасанды интеллект, роботтандырылған және виртуалды-желілік жүйелерді әзірлеу саласындағы прогреске байланысты болады. Олардың негізінде үздіксіз білім беруді дамыту ресурсының бағдарламалары құрылды:

1-Сурет. Үздіксіз білім беруді дамыту ресурсы

1. *Акселераторлар*-бұл қажетті білім мен дағдыларды қалыптастыруды қамтамасыз ете алатын қысқа мерзімде (кем дегенде қарапайым және дәстүрлі бағдарламалардан аз) бірегей қабілеттер мен құзыреттіліктерді дамытуға әрекет ететін білім беру ресурстары.

2. *Эмуляторлар*-бұл жақсы құрылымдалған іс-әрекеттерді (дизайн, танымдық, көркемдік және т.б.) еліктейтін және кәсіби құзыреттіліктің күрделі кешендерін дамытатын оқу тренажерлерін құруға мүмкіндік беретін білім беру ресурстары.

3. *Геймификаторлар*-мұндай оқу процесіне қатысушылардың шексіз санын тартудың кең мотивациялық және аспаптық мүмкіндіктерімен ойын және бәсекелестік өзара әрекеттесу қағидаттарына негізделген қашықтықтан білім беру ресурстары.

4. *Тьюторлар*-барлық субъектілердің дамуы мен оқытудағы қажеттіліктерін онлайн және оффлайн сүйемелдеу мен қолдаудың шекті дараланған және дербестендірілген жүйесі бар қашықтықтан білім беру ресурстары.

5. *Аватарлар*-білім алушыға виртуалды-желілік және 3D-технологиялар есебінен қашықтықтан білім алушының өмірлік кеңістігіне кіруге және онымен сабақтарды голографиялық субъект түрінде немесе тәлімгер Робот түрінде өткізуге мүмкіндік беретін білім беру ресурстары.

6. *Гипнопед*-виртуалды транс жағдайында білім алушыға әртүрлі сценарийлерді және шешуге бағытталған мінез-құлық пен іс-әрекеттің репертуарларын өмір сүруге мүмкіндік беретін білім беру ресурстары.

7. *Бағдарламашылар*-білім алушылар үшін дифференциалдық және жеке білім беру бағыттарын жобалау мен бағдарламалау, сондай-ақ олардың білім беру тректерін (даму траекторияларын) үздіксіз мониторингтеу, рефлексия және қайта бағдарламалауды түзету қабілетіне ие білім беру ресурстары.

Бакалавриатта, магистратурада және докторантурада қашықтықтан білім берудің заманауи технологияларын дамыту болашақтың жоғары білікті мамандарын даярлаудың өзекті мәселелерін шешуді талап етеді: off - және online дәрістер, вебинарлар, coworking, online тестілеу және т. б. сияқты қалыптасқан формалар ғана емес, сонымен қатар инновациялық кәсіби құзыреттердің жиынтығын, мета құзыреттіліктерді (зияткерлік-танымдық, жобалау-зерттеу, рефлексивті-креативті, коммуникативтік-кооперативтік және т.б.) дамытуға бағытталған.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Баженов, Р.И. Использование системы Moodle для организации самостоятельной работы студентов // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. - 2014. - №3 (93). - С. 174-175.
2. Маслакова, Е. С. История развития дистанционного обучения в России [Электронный ресурс] / Е. С. Маслакова // Теория и практика образования в современном мире : материалы VIII Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2015 г.).